

Fig. 21. Kalkmalerier fra o. 1200–25 på korets østvæg. Lazarus' Opvækkelse og Forklarelser på Bjerget over en rytterfrise (s. 2713). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *Wall paintings from c. 1200–25 on east wall of chancel. The Raising of Lazarus and The Transfiguration above an equestrian frieze.*

KALKMALERIER

Fragmenter af romansk kalkmaleri har siden korbhvælvets opførelse siddet skjult i mørket på væggene oven over det. I forbindelse med pudsaflugning og glat nypudsning af væggene 1873, 'kom nogle kalkmalerier til syne', der var for ødelagte 'til at kunne restaureres'. De bar præg af 'at tilhøre den katolske tid'.¹⁶

1949 fremkom på korets østvæg en større del af udsmykningen over hvælvet stammende fra o. 1200–25. Malerierne suppleredes siden af flere fragmenter i kor og skib samt af en sengotisk udsmykning fra o. 1520 og lidt vægdekoration fra o. 1575. Det fundne blev konserveret af Egmont Lind 1955 bortset fra antydningen af en romansk fremstilling midt over korbuen og to gotiske helgenfigurer på skibets nordvæg.

Rensning og genrestaurering af malerierne har fundet sted 1968 og 1983, men undersøgelser

2001 og 2003 fandt atter malerierne så snavsede og tilsodede, at de krævede behandling. Problemet var især tilsodning fra et større antal levende lys på alterbordet. Efter en seneste konservering 2003 fremtræder malerierne autentiske som få i landet.

1) (Fig. 21–34), o. 1200–25, oprindeligt udgørende to figurfriser på alle kirkens vægge. Bedst i behold er malerierne på korets østvæg (fig. 21), hvis udsmykning for en del findes på væggen over hvælvingen.

En øvre figurfrise (130 cm høj) med to scener omfatter nord for vinduet en fremstilling af *Lazarus' Opvækkelse* (fig. 22). Jesus ses sydligst gående imod højre, mens han vender sig bagud med en velsignende gestus imod Lazarus, som rejser sig fra sarkofagen og rækker hænderne tilbedende op imod Jesus. Jesu hoved er næsten udvisket, Lazarus' dækket af hvælvingen, og af en vistnok knælende person bag ham, vel Maria, ses lidt

Fig. 22. Lazarus' Opvækkelse, kalkmaleri fra o. 1200-25 (s. 2713). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *The Raising of Lazarus, wall painting from c. 1200-25.*

hvidt klæde forneden. Af endnu et par personer nordligst iagttages det øverste af tre glories over hvælvingen (jf. fig. 23). Mens Lazarus bærer et hvidt ligklæde, er Jesus klædt i en fornem dragt, en hvid, fodsid underkjortel, en oprindelig grøn, knælang kjortel med okkerfarvet bræmme, brede

bånd samt en mønjerød (nu sort) kappe med okkerfarvede bræmmer. Sarkofagens væltede låg ses skråt over Lazarus, og jordsmonnet forneden danner et særegent mønster af bønneformede aftegninger med ganske små kors imellem. Som afgrænsning af scenen løber over den en kun

Fig. 23. Kalkmaleri på korets østvæg i nord over hvælvet med glories og rester af indskrift tilhørende Lazarus' Opvækkelse (s. 2713, jf. fig. 22). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – Wall painting on east wall of chancel in the north above the vault with haloes and remains of an inscription belonging to *The Raising of Lazarus*.

stumpvis tydbar skriftbort med hvide majuskler. Båndets første del forløber over hvælvet, afbrydes bag dette og afsluttes over feltet neden under: »Am ...um ...ki ...«.

Syd for vinduet ses *Forklarselsen på Bjerget* (fig. 25). Af Jesus ser man til højre alene underbenene stående på et bjerg med samme mønster som jorden i Lazarus-scenen; resten dækkes af hvælvet. Til venstre for ham står de tre disciple Peter, Johannes (med bog) og Jakob. Moses og Elias må således gemme sig bag hvælvingen. De tre bevarede vender sig imod Jesus, idet de gør talende gestus med hævede hænder. To hoveder er nogenlunde i behold med spidsoval form, lav pande, fuldskæg, stejl næse og forskelligfarvet glorie (fig. 24). Dragterne er af samme karakter og pragt som hos Jesus i den foregående scene. Deres rødbrune bræmmer har alle perlestikning og vekslende mønstre af firkanter, cirkler og bueslag. Et hvidt skriftbånd svinger sig buet fra venstre ind over apostlene. Det er nu udvisket, men kunne 1955 nogenlunde tydes ved hjælp af in-

frarødt lys: »E[cc]e appar[vervnt [il]lis moyses [e]t hefias (cvm eo loquentes)« (Og se Moses og Elias viste sig for dem (og samtalede med ham) Matt. 17,3).⁵² I skriftborten over scenen læses kun med majuskler og uncialer »Domine b ...« (Herre b...).

I korets østvindue mellem de to scener er der malet et frodigt og slynget rankeværk med bladduske af vekslende form (fig. 31). Rankerne optager kun de indre tre fjerdedele af smigene, mens de ydre (nærmest glasset) står hvide med en antydning af en klædning i venstre side (foto i NM).⁵³ Otto Norn mente 1982 her at kunne konstatere to gejstlige personer.⁵⁴ Øverst over frisen afslutter en *mæanderbort*, der også anes over hvælvet, og nederst danner en dobbelt frynsebort overgang til frisen nedenunder.

Den *nedre frise* (jf. fig. 21) er væsentlig lavere end den øvre (75 cm høj) med et afsluttende draperi antydnet af en bølgelinje forneden. Fremstillingen udgør en *rytterfrise*, hvori åbenbart *kong Arthurs riddere* søger *Den Hellige Gral*, det kar, hvori Jesu

Fig. 24. Apostlene Peter og Johannes, udsnit af Forklarelsen på Bjerget (s. 2715, jf. fig. 25). Foto Arnold Mikkelsen 2017. – *The Apostles Peter and John, detail of The Transfiguration.*

blod blev opsamlet af Joseph af Arimatæa. Gralen findes stående på et alter under et stykke arkitektur med kuppel, der kan opfattes som selve Jerusalems Tempel. Rytterne er fordelt på seks scener, oprindeligt syv, idet et felt er skjult bag hvælvet i nord, et halvt i syd.

Som indfatning tjener en raffineret arkaderække med dværgsøjler, der skiftevis afsluttes af et blokkapitel og et løvehoved, som gaber over søjlen i form af et søjleslugende hoved (jf. fig. 27–28).⁵⁵ Bueslagenes farver varieres fra felt til felt, og sviklen imellem dem krones skiftevis af tre-koblet arkitektur og en udsmykning med spinkelt tegnede hvide liljer på rødbrun bund (fig. 27–28). Den sydligste bygningsarkitektur er lidt rigere end den øvrige, idet den krones af en kuppel. Overalt spilles der raffineret på en vekselvis

farvegivning. Således er hvide og lysebrune heste vist overlappende, så der opstår et spil og et indtryk af successiv bevægelse. Af den nordligste arkade ses kun en stump bueslag. De synlige scener er følgende:

a) (Fig. 26). Tre heste, to hvide og en rødbrun har tilsyneladende ingen ryttere, men de står smukt sammenkomponerede, så de ikke blot fylder arkaden ud, men også bryder den tre steder. Et af dyrene har et udtunget skaberak.

b) (Fig. 27). To ryttere rider imod venstre, den bageste i galop, den forreste i tølt.⁵⁶ De er tydeligt vist som riddere med spidsovale skjolde og øjensynligt hjelme; den forrestes hovedbeklædning minder dog i formen nærmest om en frygisk hue. Hans hest har et skaberak i fejende bevægelse.